

**ПЕРИОДИЗАЦИЯТА НА БЪЛГАРСКИЯ КНИЖОВЕН ЕЗИК
И НЕЙНАТА ПРАГМАТИКА КАТО ЕЛЕМЕНТ
В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ
НА НОВОБЪЛГАРСКИЯ КНИЖОВЕН ЕЗИК**

Мариана Куршумова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

**THE PERIODS OF THE LITERARY BULGARIAN LANGUAGE
AND ITS' PRAGMATICS AS AN ELEMENT IN THE TEACHING
OF THE HISTORY OF THE NEW LITERARY BULGARIAN
LANGUAGE**

Mariana Kurshumova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

This report includes observations and shows opinions about the actual periods of the Literary Bulgarian Language. They are extracted from their role and space in the educational process of the university academic discipline history of the new Literary Bulgarian Language.

Key words: the actual periods of the Literary Bulgarian Language; the educational process of the university academic discipline history of the new Literary Bulgarian Language

Историческата ни лингвистика днес е представена чрез научни изследвания, които уплътняват и разширяват създаденото от пионерите историци на българския книжовен език (нататък БКЕ). Утвърдената университетска дисциплина „История на новобългарския книжовен език“ (нататък ИНБКЕ) притежава потенциала да включи съвременното модерно и актуално научно знание, като го „преведе“ пред студентите филолози, отчитайки техния когнитивен, социален, културен и езиков статус. Нашето търсене в реализирането на подобни цели е отразено в настоящия текст, който включва наблюдения и представя мнение относно ролята и мястото на актуалната периодизация на БКЕ в учебния процес по ИНБКЕ.

Мястото на университетската дисциплина ИНБКЕ в обучението на студентите единствено за специалността „Българска филология“ е в етап, в който тяхната компетентност е достигнала нужната информираност и представителност както в хронологичен, така и в теоретичен план. С основание можем да очакваме, че студентите притежават следните видове компетентност:

1. **Езикова** – като теоретично знание за равнищата в системата на българския национален език и информираност за езиковия развой от IX в. до XIV в.;

2. **Литературна** – като теоретично знание с общ характер и познание за авторовото творческо присъствие в рамките на няколко периода от литературната ни история;

3. Информираност за **обществено-историческите и културните** маркери в отделните епохи от битието на българския етнос.

Само при наличието на този комплекс от научно познание обучението по ИНБКЕ може пълноценно да изпълни своята роля на завършващо, надграждащо спрямо предходното и едва тогава да представи актуалния научен поглед към процеса на езиковия ни развой в следващите векове.

Във връзка с това особено важна е ролята на периодизацията на БКЕ, която оформя рамката на езиковото присъствие. В нейния фокус студентите разпознават не само хронологията на езиковото ни развитие, но и търсят ясни, обозрими критерии за предложената етапност, които могат да се приложат и към съвременните езикови процеси. В своята преподавателска работа се опираме върху периодизацията на БКЕ, предложена от Д. Иванова в нейната „История на новобългарския книжовен език“ (Иванова 2012: 44 – 47). Нейната прагматична стойност като основен елемент в обучаващия процес виждаме в следните направления:

1. Тя отразява доказаната по безспорен начин **непрекъснатост и приемственост** в развоя на българския език, което намира израз в представената единна негова периодизация – от IX в. до днес.

2. Това е периодизация на един и същ език (въпреки настъпилите в него качествени изменения), което е отразено в именуването на двата основни периода като **старобългарски** и **новобългарски** и е изоставено популярното, но некоректно наименование *среднобългарски*.

3. Отражена е обективната картина за историческия развой на БКЕ, което е постигнато, като са избегнати както емоционално оце-

нъчните наименования, напр. *упадък*, така и нуждаещите се от допълнителни уточнения *преход*, *преходен*.

4. Изоставено е и задължителното времево съвпадение между езиков и исторически период, отразявано в делитбения признак *донационален* : *национален*, а се налага терминът **възрожденски** период, с който термин типологично е свързана представата за национален език.

5. Предпочетени са термини за отделните подпериоди (**ранен, класически, късен, зрял**), които са еднозначно хронологически ориентирани и маркират ясна етапност, включително и по отношение на новото качество в езика.

6. Сложната езикова ситуация за някои периоди (като ранен новобългарски и ранен възрожденски) уместно е представена чрез изброяване на функциониращите писмени формации в тях, като е подчертана доминиращата.

7. Езикът на Паисиевата „История“ не е представен като доминанта, като крайъгълен камък в езиковия ни развой (факт, за който и в науката съществуват различни мнения и за който и студентите не разпознават фактически езикови реализации). Неговото присъствие в книжовната практика на т.нар. „славянобългарски език“, осъществен в рамките на ранния възрожденски период, отразява актуалния научен прочит и оценка.

По наше мнение предложената периодизация на БКЕ изпълнява своята основна прагматична функция, като реализира следните съществени за обучаващия процес качества:

1. **обективност;**
2. **еднозначност на наименованията;**
3. **ясна и лесна за проследяване етапност;**
4. **видимо присъствие на водещата роля на случващото се в езика, а не доминиране на историята и нейните етапи или изтъкване на ролята на отделна личност;**
5. **разпознаване на качествено новото в езика за всеки етап.**

Благодарение на всичко това за студентите става достъпно общотеоретичното езиково знание, чрез прилагането на включения актуален терминологичен апарат (наред с вече усвоения от тях) те могат да „разкодират“ предложената им научна информация и сами да бъдат изследователи на текстове от различни периоди. Коректната научна обосновка за езиковите реализации за всеки езиков етап постига предвидимост и яснота в наблюденията им върху езиковите идиоми

както на познати за тях книжовници, така и на малко популярни ръкописни текстове от възрожденската епоха.

ЛИТЕРАТУРА

Иванова 2012: Иванова, Д. *История на новобългарския книжовен език. Лекционен курс.* [Ivanova, D. *Istoriya na novobalgarskiya knizhoven ezik. Lektsionen kurs.*] Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2012.